

ตำนานแห่งวังเทวะเวสม์

สันต์ชัย

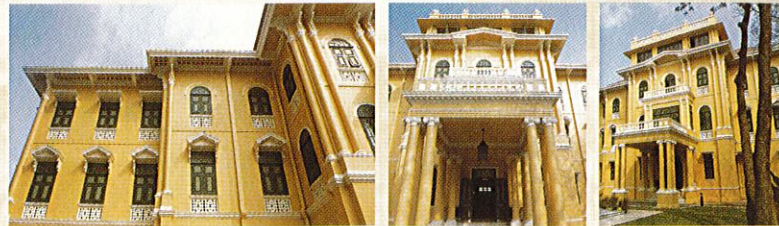
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเป็นประธานในพิธีเปิดตึกใหญ่ วังเทวะเวสม์ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๗ โดยมีสมาชิกราชสกุลเทวกุล พร้อมด้วยคณะผู้บริหาร เฝ้ารับเสด็จฯ นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้นหาที่สุคติได้

“พระสยาม” ฉบับที่แล้ว ผู้เขียนได้นำผู้อ่านไปชมตึกใหญ่ของวังเทวะเวสม์บางส่วนไปแล้ว สำหรับฉบับนี้จะเล่ารายละเอียดของการออกแบบและการอนุรักษ์ของตึกใหญ่

ให้ทราบ เพื่อเป็นคู่มือสำหรับการชมตึกใหญ่ วังเทวะเวสม์ ในโอกาสต่อไป

สถาปัตยกรรม

ลักษณะสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่วังเทวะเวสม์เป็นแบบ “คลาสสิกใหม่” (Neo-classic) ซึ่งเป็นรูปแบบอาคารที่ได้รับความนิยมเรื่อยมานับแต่ศตวรรษที่ ๑๖ จนถึงปลายศตวรรษที่ ๑๙ โดยเป็นการนำองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมสมัยคลาสสิกของกรีก และโรมันที่ได้สิ้นสุดไปแล้วกลับมาประยุกต์ใช้กับงานสถาปัตยกรรมในยุคหลัง ซึ่งมีแนวคิดทางโครงสร้างและวัสดุที่แตกต่างออกไป

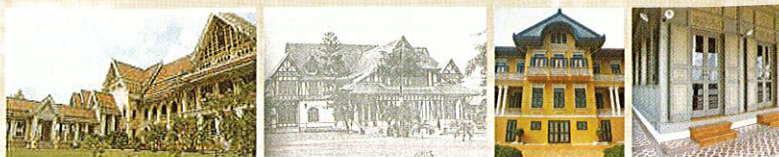
สถาปัตยกรรมแบบคลาสสิกใหม่นี้ มีที่มาจากสถาปนิกชาวอิตาลี คือ นายแอนเดรีย พาลาดิโอ (Andrea Palladio ค.ศ. ๑๕๐๘-๑๕๘๐) เขาเป็นผู้ริเริ่มแนวความคิด และนำเสนอผลงานการออกแบบตลอดจนงานเขียนทางสถาปัตยกรรมในแนวทางนี้ จนเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง และเกิดเป็นรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่เรียกว่า แบบพาลาดิโอ (Palladian Style) ซึ่งมีพื้นฐานจากสถาปัตยกรรมในยุคคลาสสิกเป็นหลัก Palladian Style เป็นสถาปัตยกรรมแบบเรียบง่าย ยึดความมีเหตุผลเป็นหลัก ลักษณะการตกแต่งอาคารราบเรียบ และต่อเนื่องกันตลอด เครื่องประดับอาคารมีน้อยที่สุดจนเกือบจะไม่มีเลย จึงไม่น่าแปลกใจเลยว่าเหตุใดตึกใหญ่ วังเทวะเวสม์ จึงมีความเรียบง่ายเป็นอย่างยิ่ง

อิทธิพลของสถาปัตยกรรมแบบคลาสสิกใหม่ที่ตึกใหญ่ วังเทวะเวสม์ นี้ที่เห็นเด่นชัด คือ เสาแบบกรีก และโรมัน ที่มีลวดลายหัวเสาแบบต่างๆ รวมทั้งหน้าบันเหนือเฉลียงชั้นที่ ๓ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของสถาปัตยกรรมที่สร้างในตะวันตกให้เข้ากับการใช้สอย และภูมิอากาศแบบไทย เช่น กันสาดที่ยื่นออกมาเหนือหน้าต่างเพื่อกันแดดกันฝน มีช่องระบายอากาศจำนวนมาก เพื่อช่วยระบายความร้อนในอาคาร

ในเวลาเดียวกันได้ปรากฏรูปแบบการตกแต่งอาคารอีกหลายส่วนที่มีได้เป็นรูปแบบคลาสสิก อาทิ เ้าแขน หรือค้ำยันปูนปั้น (Buttress) ราวลูกกรง (Bullustrade) ไม้ฉลุลายเหนือช่องประตู รวมทั้งลวดลายฝ้าเพดานภายในอาคาร

สถาปนิก

ผู้ออกแบบและดำเนินการก่อสร้างตึกใหญ่ วังเทวะเวสม์ เป็นสถาปนิกชาวอังกฤษชื่อ นายเอ็ดเวิร์ด ฮีลีย์ (Mr. Edward Healey) ซึ่งรับราชการในกระทรวงธรรมการ (กระทรวงศึกษาธิการ) โดยในปี พ.ศ. ๒๔๕๗ ได้ดำรงตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนเพาะช่าง ผลงานสำคัญของนายฮีลีย์ คือ เป็นผู้ออกแบบตึกคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งสร้างร่วมสมัยกับตึกใหญ่ วังเทวะเวสม์

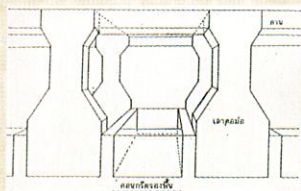

ตึกคณะอักษรศาสตร์เป็นอาคารแบบไทยประยุกต์ แต่มีลักษณะคล้ายคลึงกับตึกหน้าใหญ่ วังเทวะเวสม์ คือ มีระเบียงทางเดินในอาคาร (Corridor) โดยรอบเพื่อเชื่อมกับห้องต่างๆ และที่เพดานทำเป็นคานหลัก คานซอຍกับมีลวดลายฝ้าเพดานที่คล้ายกัน นอกจากนั้นยังมีผลงานของนายฮิลีที่พบเห็นได้อีก เช่น บ้านมนังคศิลา โรงเรียนสตรีจุลนาค ตึกสยามสมาคม (ถนนอโศกมนตรี) เป็นต้น

วิศวกรรม

ในหัวเวลานั้น ตึกหน้าใหญ่ วังเทวะเวสม์ ก่อสร้างด้วยเทคโนโลยี และวัสดุที่ทันสมัย ผู้รับเหมาก่อสร้างคือ บริษัท สยาม อาร์คิเทคต์ (Siam Architect) ของนายฮิลีเอง พื้นดินบริเวณตึกหน้าใหญ่ฯ ถมด้วยดินทราย เศษอิฐ แกลบข้าวเผาไฟ (เนื่องจากบริเวณนี้เป็นพื้นที่ราบลุ่มริมน้ำเจ้าพระยา ชั้นดินส่วนบนๆ ประกอบด้วยดินตะกอนเล็กๆ และน้ำจำนวนมาก จึงทำให้พื้นดินมีลักษณะนิ่มและเหลวเหมือนโคลน ในทางวิศวกรรมถือว่าเป็นชั้นดินที่รับน้ำหนักได้น้อย การถมด้วยทราย เศษอิฐ แกลบข้าวเผาไฟ น่าจะเป็นการปรับสภาพดินให้มีความแข็งแรงเพิ่มมากขึ้น)

ฐานรากของอาคารมีวิธีการก่อสร้างที่มีลักษณะคล้ายกับปัจจุบัน โดยมีการตอกเสาเข็มซึ่งเป็นเสาไม้ และหล่อซีเมนต์ ในลักษณะเสาตอม่อเพื่อรองรับคาน นอกจากนี้ ยังพบการสร้างคานคอดินทำด้วยคอนกรีตเสริมเหล็กหนาประมาณ ๒๐ ซม. ยาวรับผนังอาคารตลอดทุกส่วน และสร้างฐานรากแผ่ชนิดต่อเนื่อง (Strip Foundation) เพื่อรองรับคานคอดินอีกชั้นหนึ่ง ทั้งนี้จากเสาตอม่อ และคานแล้วจึงเป็นพื้นอาคารชั้นที่ ๑ ทำให้ตัวตึกมีความแข็งแรงมาก แม้จะได้เคยทรุดตัว แต่ปัจจุบันก็ไม่มีการทรุดตัวเพิ่มขึ้น

โครงสร้างอาคารของพื้นคานฐานรากเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กผสมระบบผนังรับน้ำหนัก (Wall Bearing) และโครงสร้างไม้ กล่าวคือ พื้นอาคารชั้นที่ ๑ ถึงชั้นที่ ๔ เป็นคอนกรีตเสริมเหล็ก ผนังของช่องบันไดด้านที่มีช่องแสงซึ่งบางกว่าผนังส่วนอื่นเป็นผนังคอนกรีตเสริมเหล็ก ส่วนผนังของอาคารทั้งหมดก่ออิฐ รัรับน้ำหนักอาคาร โดยเป็นผนังแบบสองชั้น ผนังนี้โดยเฉลี่ยมีความหนา ๓๐ ซม. ก่ออิฐมอญหนาด้านละ ๑๐ ซม. ทำให้มีช่องว่างตรงกลางผนังราว ๑๐ ซม. การที่มีช่องว่างกลางผนังนี้ทำให้ลดความชื้นในอาคารไปในตัว

โครงสร้างที่เป็นไม้ คือ ส่วนที่เป็นจันทัน (ตัวไม้เครื่องบนของเรือนที่อยู่ตรงกับช่อ) และแป (ส่วนหนึ่งของโครงสร้างหลังคาที่วางบนโครงสร้างอื่นๆ) ไม้รองรับหลังคาทั้งหมด ซึ่งเป็นไม้เนื้อแข็งสภาพดี หลังคามุงด้วยกระเบื้องว่านแผ่นเรียบผลิตจากต่างประเทศเป็นซีเมนต์เสริมเส้นใย (Fibre Cement) ฝ้าเพดานเป็นปูนหล่อสำเร็จรูปปูนดำติดบัวโดยรอบ

งานสีทั้งภายใน และภายนอกอาคารนั้น ผู้ใช้งานเดิมได้ใช้ชนิดของสีที่เปลี่ยนแปลงไปจากรูปแบบดั้งเดิมในสมัยแรกสร้างอาคาร ในปัจจุบันจึงได้ทำการลอกชั้นสีเพื่อหาสีเดิมเมื่อแรกสร้างเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการทาสีใหม่ให้คงตามสีเดิม (หากจำกันได้จะเห็นว่าก่อนบูรณะ ตึกหน้าใหญ่ฯ ทาสีภายนอกด้วยสีขาวทั้งหมด) เมื่อบูรณะแล้วทาสีเหลือง ส่วนที่เป็นไม้ทาสีเขียว สำหรับภายในตึกหน้าใหญ่ฯ ก่อนบูรณะถูกทาสีด้วยสีขาวซึ่งได้เปลี่ยนไปใช้สีดั้งเดิมเช่นกัน เช่น ห้องรับรองชั้นที่ ๑ สีฟ้า ชั้นที่ ๒ สีม่วง ห้องสมุดบนชั้นที่ ๓ สีเขียว เป็นต้น

ธนาคารแห่งประเทศไทยได้ดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานในพื้นที่สำนักงานใหญ่ได้แก่ วังบางขุนพรหม และวังเทวะเวสม์ อย่างเป็นระบบ เนื่องจากอาคารแต่ละหลังล้วนมีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรมที่ถือเป็นมรดกสูงค่าทางวัฒนธรรมของชาติ

ธนาคารแห่งประเทศไทยจึงมีแนวคิดว่าจะต้องรักษาคุณค่าทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญ และเป็นเอกลักษณ์ของอาคารไว้ให้ได้มากที่สุด แต่ขณะเดียวกันก็ต้องปรับปรุงอาคารให้สามารถสนองต่อประโยชน์ใช้สอยใหม่ได้ อีกทั้งโบราณสถานที่ได้รับการอนุรักษ์ทั้งหมดนี้จะต้องใช้ประโยชน์ทั้งในงานของธนาคารแห่งประเทศไทยและเป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนด้วย

เอกสารอ้างอิง

- รายงานการสำรวจเบื้องต้นเพื่อบูรณะตึกหน้าใหญ่ วังเทวะเวสม์ โดย บริษัท ชินครอน จำกัด กรกฎาคม 2543
- นายประสาร อื้อสัมฤทธิ์ผล ช่างเทคนิคอาวุโส ส่วนงานก่อสร้างและบำรุงรักษา สายธุรกิจการ ๒๒. สนับสนุนข้อมูลทางวิศวกรรม

